

**С.В. Тимчук, Л.М. Нецадим, Д.В. Нагернюк, кандидати екон. наук,
доценти**

Уманський національний університет садівництва

РОЗВИТОК ТУРИЗМУ В РАМКАХ СПІВПРАЦІ «УКРАЇНА-ВИШЕГРАДСЬКА ЧЕТВІРКА»

В статті обґрунтовано розвиток в'їзного, внутрішнього туризму та екскурсійної діяльності, що має тенденцію до перетворення у важливий чинник підвищення якості життя в країні, створення додаткових робочих місць, наповнення бюджету та підвищення авторитету країни як на внутрішньому, так і на міжнародному туристичних ринках. Також досліджено економічну та соціальну значущість туризму в сучасних умовах. Визначено, що туристичний бізнес сприяє розвитку економіки, розвиваючи такі галузі промисловості як сільське господарство, торгівлю, будівництво, зв'язок, виробництво товарів широкого попиту; сприяє зайнятості населення, зростанню потенційного та реального валового внутрішнього продукту країни, є вагомим джерелом валютних надходжень та засобом забезпечення позитивного сальдо платіжного балансу країни.

***Ключові слова:** туризм, міжнародний туризм, Вишеградська група, туристичний потік, туристична привабливість.*

Постановка проблеми. Співпраця з країнами Вишеградської групи є важливим елементом української євроінтеграційної політики. Політика V4 виступає частиною процесу підтримки й розвитку Східного партнерства ЄС.

Аналіз останніх досліджень. Інтеграційні процеси на міжнародному рівні у сфері туризму розглядаються у працях Паславської В.В., Квасній Л.Г. [1], співпраця у сфері міжнародного туризму між Україною та країнами ЄС знайшла відображення у працях Грачевської Т.О. та Калініної С.Ю. [2]. Проблематику інституційної організації туризму у ЄС та практики застосування в Україні розглядав у своїх дослідженнях Корсак Р. [10]. Фуртій В. запропонував ряд напрямів удосконалення національного туристичного продукту використовуючи досвід Польщі, Словаччини та Угорщини [3]. Питання співпраці між Україною та

країнами ЄС у сфері туризму закріплені в основних положеннях Угоди про асоціацію [4].

Формулювання цілей статті. Метою написання статті є оцінка туристичних потоків між Україною і країнами Вишеградської четвірки та визначення основних причин зниження туристичної активності.

Виклад основного матеріалу. Економічна та соціальна значущість туризму в сучасних умовах визначається тим, що туристичний бізнес сприяє розвитку економіки, розвиваючи такі галузі промисловості як сільське господарство, торгівлю, будівництво, зв'язок, виробництво товарів широкого попиту; сприяє зайнятості населення, зростанню потенційного та реального валового внутрішнього продукту країни, є вагомим джерелом валютних надходжень та засобом забезпечення позитивного сальдо платіжного балансу країни [1].

Коваленко Л.Г. у власних дослідженнях визначає, що в плані розвитку туризму України проблемним є, по-перше, рівень участі держави в проектах (оскільки туризм розвивається переважно за рахунок приватного бізнесу); по-друге, має місце недовіра до держави як до партнера з-за непрогнозованих дій держави в плані законодавства і невиконання зобов'язань, в силу чого бізнес втрачає величезні гроші, які держава може і не компенсувати; по-третє, залишається завуальованою процедура проведення торгів і налагодження контролю за використанням коштів; по-четверте, необхідно урізноманітнити механізми залучення в партнерство суб'єктів малого та середнього бізнесу; по-п'яте необхідно забезпечити формування сприятливих умов розвитку кластера [6].

В дослідженнях Братюк В.П. вказано, що розвиток в'їзного, внутрішнього туризму та екскурсійної діяльності має тенденцію до перетворення у важливий чинник підвищення якості життя в країні, створення додаткових робочих місць, наповнення бюджету та підвищення авторитету країни як на внутрішньому, так і на міжнародному туристичних ринках [7, С. 249].

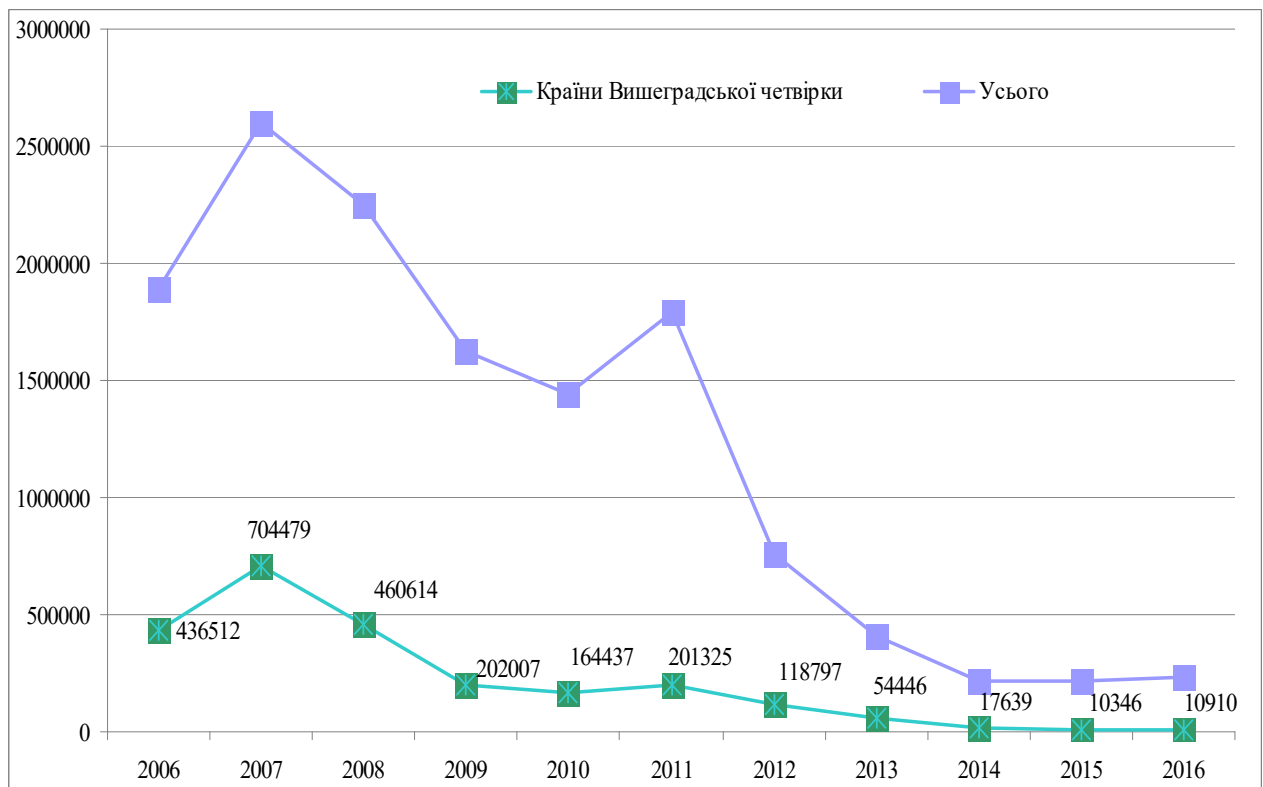
Серед держав, запрошених до партнерства у рамках Вишеградської групи, одне з основних місць посіла Україна, з якою розпочав активну співпрацю Міжнародний Вишеградський фонд.

Метою Фонду є сприяння розвитку співробітництва між країнами V4 та країнами, які не є членами ЄС у східній Європі, Західних Балканах і Південному Кавказі, через надання субсидій, направлених на реалізацію спільних культурних, наукових, освітніх, туристичних і транскордонних

проектів, а також через окремі програми мобільності (стипендії, резиденції). Програми Фонду діють на території України з 2005 року.

Фонд надає фінансування у межах конкурсу малих грантів для таких категорій: наукового обміну та досліджень, освіти, молодіжних обмінів, культурного та транскордонного співробітництва або просування туризму. Фінансовий внесок Фонду не може перевищувати 80% від загальної вартості проекту, і повинен обов'язково включати внесок заявника. Максимальний бюджет проектів – 6000 тисяч євро [9].

Останні роки спостерігається значне зниження рівня туристичних потоків між Україною та країнами Вишеградської четвірки. Статистичні дані державної прикордонної служби вказують на зниження кількості туристів в обох напрямках. Динаміку потоку громадян України, що виїжджають до країн Вишеградської четвірки з туристичними цілями наведено на рис. 1.

Рис. 1. Динаміка виїзду громадян України за кордон за напрямом організованого туризму, осіб*

*побудовано автором на основі даних Держкомстату України

Загалом потік українських туристів до різних країн світу за період 2006-2016 рр. скоротився на 1,23 млн осіб. Різке зниження у 2,3 рази кількості громадян України, що виїжджали до різних країн світу відбулось з 2012 р. Позитивна динаміка спостерігається у бізнес-міграційних потоках громадян України, які виїжджають до Польщі та Угорщини на роботу.

Динаміка кількості громадян України, що виїжджали до країн Вишеградської четвірки має схожу тенденцію до зниження показників особливо з 2013 р. Загалом потік скоротився на 0,4 млн осіб (табл. 1).

Як видно з даних, наведених у таблиці 1, припинились виїзди громадян України до Словаччини та Угорщини з 2013 р. по 2015 р. Кількість туристів з України до Чехії за наведений період скоротилась у 17,6 раз. Попри скорочення кількості виїжджаючих з України до Польщі, потік туристів зменшився у 6,6 раз, але не припинився.

1. Динаміка виїзду громадян України до країн Вишеградської четвірки в розрізі країн учасниць, осіб*

Показник	2006 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Польща	62251	113590	69578	31905	10 878	10346	9436
Чехія	25894	40418	32656	22541	6 759	0	1474
Словаччина	50673	18712	8256	0	2	0	0
Угорщина	297694	28605	8307	0	0	0	0
Питома частка у загальному потоці туристів з України, %	30,0	12,7	18,5	15,3	8,8	5,0	4,9

*побудовано автором на основі даних Держкомстату України

Зниження зовнішніх туристичних потоків супроводжується зростанням внутрішніх туристичних потоків країни. Проведені дослідження Горошкової Л.А. вказують на те, що в Україні наявний сформований туристичний потік, який за своїми кількісними характеристиками можливо вважати цілком визначеним і умовно стійким. Одна й та сама категорія осіб формує потік, що розділяється на внутрішніх туристів, так і потік громадян, що подорожують за кордоном [8, с. 40].

Основними причинами зменшення туристичного потоку до країн Вишеградської четвірки є рівень доходів населення, кризові явища в

економіці країни та динаміка валютного курсу. При зростанні курсу долара по відношенню до гривні з одночасним зменшенням рівня доходів населення, відбувається суттєве зменшення темпів зміни потоку туристів – громадян України, які виїжджають за кордон з одночасним зростанням темпів зміни внутрішніх туристичних потоків [8, с. 42].

Туристична привабливість України для більшості країн світу залишається не розкритою. Проблемними залишаються питання рівня обслуговування іноземних туристів у вітчизняних туристичних та готельно-ресторанних закладах, низький рівень розвитку інфраструктури та володіння іноземними мовами, підготовка висококваліфікованого персоналу та фахівців у сфері обслуговування. Основною причиною невідповідності світовим стандартам якості обслуговування клієнтів є загальна кваліфікація обслуговуючого персоналу та низький рівень культури менеджменту туристичної галузі.

Іноземні туристи приїжджаючи в Україну мають обмежені можливості для самоорганізованого туризму. Вони можуть користуватись лише запропонованими у туристичних агенціях турами по країні.

Динаміку кількості туристів, що приїжджають до України з різних країн світу та країн Вишеградської четвірки розглянемо на прикладі рис. 2.

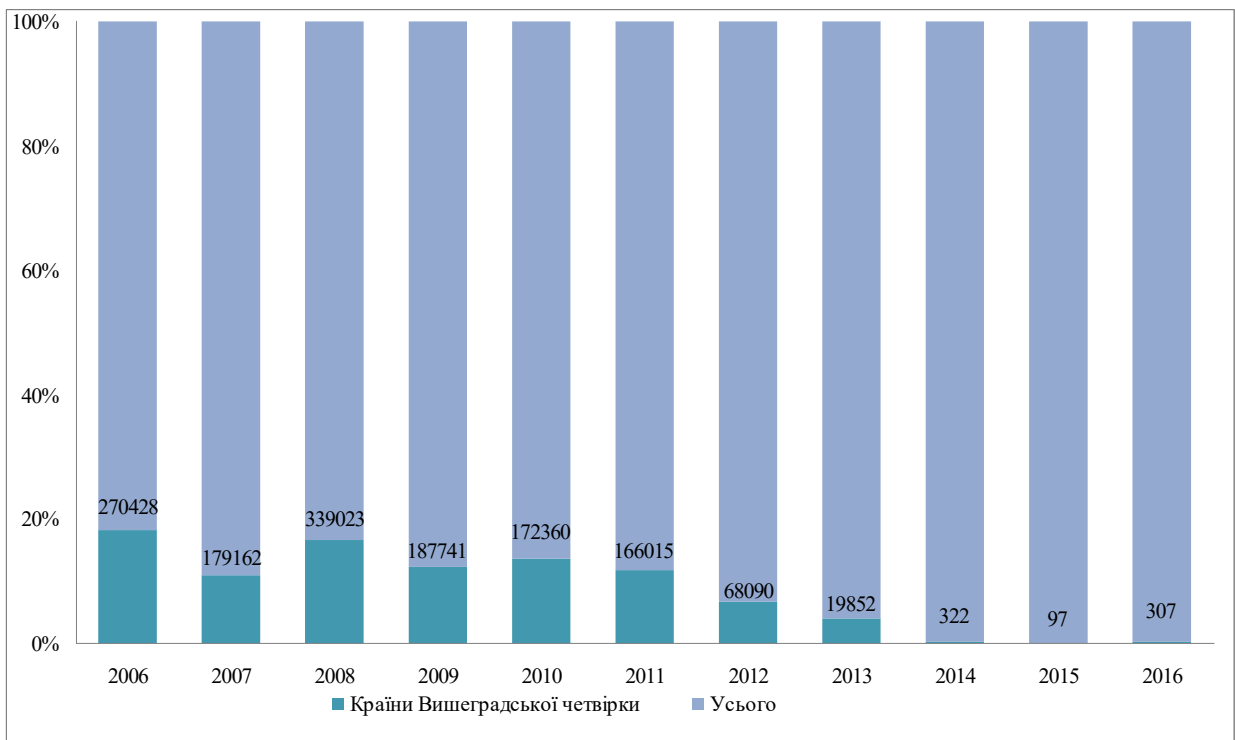

Рис. 2. Динаміка кількості туристів, що в’їжджають до України*

*побудовано автором на основі даних Держкомстату України

За вказаний період кількість туристів, що в'їжджали до країни з різних країн світу скоротилась на 1037 тис. осіб (у 7 раз). Найбільш помітний спад кількості іноземних туристів спостерігається з 2013 р. (у 2,5 раз), з 2013 по 2015 р. потік скоротився ще у 2,8 раз.

Кількість туристів, що приїжджали до України з країн Вишеградської четвірки також значно скоротилась на 270 тис. осіб (табл. 2). Туристи з країн Вишеградської четвірки приїжджали до України з різними цілями: службові, ділові та дипломатичні поїздки, туризм, приватні поїздки, навчання, працевлаштування, імміграція, культурний та спортивний обмін, релігійні цілі та інше.

2. Динаміка в'їзду туристів до України з країн Вишеградської четвірки, осіб*

Показник	2006 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Польща	133906	56476	17908	266	97	132
Чехія	11265	5824	1253	36	0	167
Словаччина	35016	1448	366	18	0	5
Угорщина	90241	4342	325	2	0	3
Питома частка туристів у загальному потоці іноземних туристів до України, %	22,3	7,2	4,1	0,2	0,1	0,1

*побудовано автором на основі даних Держкомстату України

Серед в'їжджаючих іноземних туристів найбільшу питому частку у 2016 р. займали приватні поїздки – 97 % (найбільша частка з Польщі – 42 % та Угорщини – 41,8 %). Серед кількості іноземних громадян, які приїжджали до України у туристичних цілях з країн Вишеградської четвірки найбільшу частку займали туристи з Чехії (54 %) та Польщі (43 %).

Туристичний ринок України завдяки Євро-2012 мав отримати нові можливості для розвитку, однак освоєння нових туристичних ресурсів проходило повільно. Проблема низького рівня якості українського туризму

з економічної проблеми перетворилася на соціальну, яку можливо було вирішити шляхом розширення соціально-орієнтованого туризму та повернення на туристичний ринок підприємств соціального туризму.

Події в Україні 2013-2014 рр. суттєво змінили національну економічну ситуацію. Проблеми в АР Крим та на сході України (поруч зі всеохоплюючою економічною кризою) стали визначальним фактором дестабілізації всієї економічної системи України, трансформації її зовнішньоекономічної діяльності. Ці події стали вагомим чинником значного посилення негативних тенденцій у динаміці в'їзного туризму, зниження рівня життя населення України, а також негативно вплинуло і на вїзні туристичні потоки і внутрішній туризм [6].

Висновки. Однією з яскраво виражених та не вирішених проблем є низький рівень розвитку об'єктів туристичної інфраструктури та їх невідповідність світовим стандартам. Виробнича галузь туризму сформована за радянських часів з орієнтацією на невибагливого туриста сьогодні не задовольняє сучасний контингент іноземних туристів, які виявляють бажання відвідати Україну. Низький рівень комфорту та якості надання туристичних послуг залишається невирішеними.

Отримання Україною безвізового режиму з Європейським Союзом матиме доволі вагомий вплив на життєдіяльність українського суспільства, у тому числі й у туристичній сфері.

Бібліографічний список: 1. Паславська В.В. Міжнародне співробітництво України в сфері туризму / В.В. Паславська, Л.Г. Квасній / «Молодий вчений» – № 2 (17) – 2015. – С.217-220. 2. Грачевська Т.О. Міжнародний туризм як фактор зміцнення відносин між Україною та країнами ЄС / Т.О.Грачевська, С.Ю.Калініна / Political science. № 6 (122) червень. – 2015. – С. 163-169. 3. Фуртій В. Розвиток туризму у посткомуністичних країнах (Польща, Словаччина, Угорщина): досвід організації для України / В. Фуртій / Східноєвропейський історичний вісник, Вип. 1. – 2016. – С. 92-99. 4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами членами, з іншої сторони у частині торговельно-економічних і галузевих положень, Розділ V, глава 16 «Туризм» від 27 червня 2014 року в м. Брюссель, набрала чинності 01 вересня 201 року. 5. Миронов Ю.Б. Туризм як чинник економічного розвитку країни / Ю.Б. Миронов, І.І. Свидрук / Науковий вісник НЛТУ України. – 2016. – Вип. 26.6. – С.255-262. 6. Коваленко Л.Г. Використання

кластерних структур у розвитку туристичної індустрії України / Л.Г. Коваленко // Електронний науково-практичний журнал «Інфраструктура ринку». – Одеса: ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій». – 2017. – № 5. – С. 78-89.

7. Братюк В.П. Перспективи та механізми активізації розвитку туризму в регіоні / Братюк В.А. // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2014. – Вип. 5 (109). – С. 248-256.

8. Грошкова Л.А. Моделювання факторів сталого розвитку туристично-рекреаційних галузей України / Л.А. Грошкова / Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property. – 2014. – Issue 1(10), Volume 1. – P. 38-43.

9. Ресурсний центр «Гурт» [Електронний ресурс] режим доступу: <http://www.gurt.org.ua/news/grants/30561/>.

10. Корсак Р. Інституційна організація туризму у ЄС: практика застосування в Україні / Р. Корсак / Східноєвропейський історичний вісник. – Вип. 2. – 2017.– С. 82-86.

Тымчук С.В., Нещадим Л.М., Нагернюк Д.В. Развитие туризма в рамках сотрудничества «Украина-Вышеградская четверка». В статье обоснована развитие въездного, внутреннего туризма и экскурсионной деятельности, имеет тенденцию к превращению в важный фактор повышения качества жизни в стране, создание дополнительных рабочих мест, наполнение бюджета и повышение авторитета страны как на внутреннем, так и на международном туристических рынках. Также исследовано экономическую и социальную значимость туризма в современных условиях. Определено, что туристический бизнес способствует развитию экономики, развивая такие отрасли промышленности как сельское хозяйство, торговлю, строительство, связь, производство товаров широкого спроса; способствует занятости населения, росту потенциального и реального валового внутреннего продукта страны, является важным источником валютных поступлений и средством обеспечения положительного сальдо платежного баланса страны.

Ключевые слова: туризм, международный туризм, Вышеградская группа, туристический поток, туристическая привлекательность.

Tymchuk S., Neshchadym L., Naherynuk D. Development of tourism within the framework of cooperation "Ukraine-Visegrad Four". The article substantiates the development of inbound, domestic tourism and excursion activities, which tends to transform into an important factor in improving the quality of life in the country, creating additional jobs, filling the budget and

increasing the credibility of the country both in the domestic and international tourist markets. The economic and social significance of tourism in modern conditions is also researched. It is determined that the tourism business contributes to the development of the economy, developing such industries as agriculture, trade, construction, communications, and the production of goods of wide demand; contributes to the employment of the population, the growth of the potential and real gross domestic product of the country, is a significant source of foreign exchange earnings and a means to ensure a positive balance of payments of the country.

Among the countries invited to the partnership within the framework of the Visegrad Group, Ukraine occupied one of the main places, with which the International Visegrad Fund began active cooperation.

The purpose of the Fund is to promote cooperation between the V4 countries and non-EU countries in Eastern Europe, the Western Balkans and the South Caucasus through the provision of subsidies for joint cultural, scientific, educational, tourism and cross-border projects as well as through individual mobility programs (scholarships, residences). The Fund's programs have been in place since 2005.

The Fund provides funding for small grants for the following categories: scientific exchanges and research, education, youth exchanges, cultural and transfrontier co-operation, or promotion of tourism. The financial contribution of the Fund can not exceed 80% of the total cost of the project, and must necessarily include the contribution of the applicant. The maximum budget of projects is 6000 thousand euros.

Key words: tourism, international tourism, Visegrad group, tourist flow, tourist attraction.

Стаття надійшла до редакції: 27.10.2017 р.